

Beskatning av verdipapirfond og andelseiere

Artikkelen er forfattet av:

Advokat
Marius Sollund
Advokatfirmaet Wiersholm

I det følgende vil jeg gi en sammenfatning av **de nye skattereglene** for investeringer i verdipapirfond, men med særlig fokus på de elementene som er endret sammenlignet med departementets høringsforslag.¹

De nye skattereglene for verdipapirfond og andelseiere som investerer i slike fond, trådte i kraft 1. januar 2016.²

Beskatning av fondet

De nye skattereglene for verdipapirfond,³ og for andelseiere som har investert i slike fond, er inntatt i en ny bestemmelse, § 10–20 i skatteloven.

Hovedendringen sammenlignet med de gamle reglene, er at man nå har opphevet skillet mellom aksjefond, kombinasjonsfond og obligasjonsfond. Definisjonen av aksjefond og obligasjonsfond i skatteloven § 10–1, tredje ledd, er derfor tatt ut av

loven. Mens det tidligere var tilstrekkelig at et fond eide én aksje for i sin helhet å bli ansett for å være et aksjefond, vil beskatningen av både fondet og andelseierne etter de nye reglene i større grad bestemmes av den faktiske sammensetningen av aksjer og andre verdipapirer i fondet. Jeg kommer nærmere tilbake til dette nedenfor.

Beskatning av inntekter i fondet

De nye reglene innebærer ikke noen endringer når det gjelder beskatningen av *inntekter* i selve fondet, men som jeg vil komme tilbake til nedenfor er det innført endringer i fradragsreglene ved utdelinger fra fondene.

Departementet har presisert i forarbeidene at verdipapirfond fremdeles skal være egne skattesubjekter, og at fondene som utgangspunkt skal følge de alminnelige reglene for inntektsbeskatning av selskaper. Videre er anvendelsesområdet for fritaksmetoden utvidet til å gjelde alle typer verdipapirfond.⁴ Det innebærer at fritaksmetoden vil komme til anvendelse ved beregningen av skattepliktig inntekt i fondet, slik at f.eks. gevinster som knytter seg til realisasjon av aksjer i norske aksjeselskaper og andre instrumenter som faller inn under fritaksmetodens objektside, vil være skattefrie. I og med at finansielle instrumenter med aksjer mv. som underliggende, samt aksjeindeksderivater, vil være kvalifiserende objekter under fritaksmetoden, vil gevinster fra investeringer i slike produkter være unntatt fra beskatning i selve fondet.⁵ Nedenfor kommer jeg nærmere tilbake til konsekvensene av at derivater behandles som «andre verdipapirer» enn aksjer ved fastsettelsen av aksjeandelen i fondet.

Renteinntekter faller imidlertid utenfor fritaksmetodens anvendelsesområde, og vil være skattepliktig i fondet på samme måte som renteinntekter vil være skattepliktig inntekt for et aksjeselskap.⁶

Fradragsføring ved utdelinger

Når det gjelder adgangen til fradragsføring i fondet ved utdelinger til andelseierne, er det introdusert en nyvinning sammenlignet med de gamle reglene. Tidligere var det slik at det kun var obligasjonsfond som fikk fradrag ved utdelinger. Etter de nye reglene vil alle verdipapirfond være berettiget til fradrag ved utdelinger til andelseierne, men da slik at fradraget er begrenset til den delen av utdelingen som beskattes som renteinntekter hos andelseierne (jf. reglene om beskatning av andelseiere nedenfor).

Beskatning av andelseiere

Utdelinger

Sjablongregler

I høringsnotatet foreslo Finansdepartementet at beskatningen av andelseierne, både hva gjelder realisasjon av andeler og utdelinger fra fondet, skulle avgjøres ut fra hvorledes verdien i fondet faktisk fordeler seg mellom aksjer og andre verdipapirer i fondet. Dette hovedprinsippet er videreført ved vedtagelsen av de endelige reglene, men med enkelte justeringer sammenlignet med høringsnotatet.

Hvorledes utdelinger blir beskattet på andelseiernes hender, blir nærmere bestemt ut fra fordelingen mellom verdien av aksjer og andre verdipapirer i fondet pr. 1. januar i utdelingsåret. Dette gjelder selv om sammensetningen i fondet kan ha endret seg fra årets inngang og frem til utdeling faktisk skjer på et senere tidspunkt i året. For fond som er etablert i

¹ For øvrig viser jeg til min artikkel i Revisjon og Regnskap, nr. 5, 2015, der jeg presenterte høringsforslaget fra Finansdepartementet.

² Lovforslaget ble sendt på høring 14. april 2015, Finansdepartementets lovforslag fremgår av Prop. 1 LS (2015–2016), kap. 7.4, og Finanskomiteens innstilling fremgår av Innst. 4 L (2015–2016).

³ Dvs. norske fond omfattet av verdipapirfondloven, jf. vpfl. § 1-2, første ledd, nr. 1.

⁴ Jf. skatteloven § 2-38, første ledd, bokstav b.

⁵ Jf. skatteloven § 2-38, første ledd, bokstav c, jf. Ot.prp. nr. 1 (2004–2005), pkt. 6.5.2.4, s. 61 og pkt. 6.5.4.5, s. 72, jf. Utv. 2006 s. 1757 og Utv. 2010 s. 1497.

⁶ Skattesatsen på alminnelig inntekt er redusert fra 27 % til 25 % fra og med innteksåret 2016.

BESKATNING: Hvordan utdelinger blir beskattet på andelseiernes hender, blir nærmere bestemt ut fra fordelingen mellom verdien av aksjer og andre verdipapirer i fondet pr. 1. januar i utdelingsåret.

løpet av inntektsåret, beregnes verdiforholdet ved inntektsårets slutt.

Av forenklingssyn er det innført sjablongregler som skal legges til grunn ved beregningen av aksjeandelen:⁷

- Har fondet mer enn 80 prosent aksjeandel, anses utdelinger som 100 % aksjeinntekt.
- Har fondet mindre enn 20 prosent aksjeandel, anses utdelinger som 100 % renteinntekter.
- Har fondet mellom 80 prosent og 20 prosent aksjeandel, skal en forholdsmessig del av utdelingen anses som aksjeinntekt, mens det resterende skal anses som renteinntekt.

For en selskapsinvestor, det vil si en andelseier i form av et aksjeselskap e.l., vil utdelinger som i henhold til disse sjablongreglene anses som aksjeinntekt, falle inn under fritaksmetoden, mens det øvrige skattlegges som renteinntekter.

Likeledes vil aksjonærmodellen komme til anvendelse for en personlig andelseier for den delen av utdelingen som klassifiseres som aksjeinntekt. Anvendelse av aksjonærmodellen innebærer at kun den delen av utdelingen som overstiger et beregnet skjermingsfradrag, blir skattepliktig hos

andelseieren. Ved beregning av skjermingsfradraget skal den delen av andelens inngangsverdi som tilsvare aksjeandelen i ervervsåret, være skjermingsgrunnlag. Videre gis det bare skjerming i den delen av utdelingen som regnes som aksjeutbytte – ikke den delen som skattlegges som renteinntekt. Fra og med inntektsåret 2016 er det også innført en økning av aksjonærbeskatningen for personlige skattytere ved utdelinger og gevinster, slik at den alminnelige skattesatsen på aksjeinntekter økes med en faktor på 1,15.⁸ Dette vil også få anvendelse på den delen av utdelinger til personlig andelshaver som etter sjablongen vil klassifiseres som aksjeinntekt.

Definisjon av «aksjer» og «andre verdipapirer»

Et avgjørende spørsmål ved anvendelsen av de nye sjablongreglene ved beskatningen, er hva som skal anses som hhv. «aksjer» og «andre verdipapirer». I høringsnotatet ble det foreslått at kun aksjer i «ren» forstand skal anses som aksjer ved beregningen, og dette standpunktet er videreført i det lovforslaget som nå er vedtatt.

Kontanter

I høringsnotatet var det lagt til grunn at kontanter skulle anses som rentepapirer ved beregningen av fordelingen mellom aksjer og andre verdipapirer. Etter høringsrunden har Finansdepartementet imidlertid endret synspunkt når det gjelder kon-

tanter, og uttaler i forarbeidene at kontanter skal holdes helt utenfor ved beregningen av aksjeandel:⁹

«I høringsnotatet foreslo departementet at kontanter ikke skulle regnes som aksjer, men være likestilt med andre verdipapirer. Finans Norge uttalte i høringen at kontanter bør holdes utenfor når aksjeandelen i fondet skal beregnes. Etter en fornyet vurdering slutter departementet seg til dette standpunktet, og foreslår at kontanter verken skal regnes som aksjer eller andre verdipapirer. At kontanter verken skal anses som aksjer eller andre verdipapirer, følger av en vanlig begrepsfortolkning. At kontanter holdes utenfor ved fordelingen, er derfor ikke direkte presisert i lovteksten.»

I høringsuttalelsen fra Finans Norge som foranlediget Finansdepartementets endrede standpunkt,¹⁰ er det uttalt følgende om kontanter:

«Videre vil vi peke på at alle verdipapirfond må ha kontanter for å løse inn andeler. Det er urimelig å likestille kontanter med rentepapirer, og «vanne ut» aksjeandelen. Kontanter har ingen differanse mellom inngangsverdi og utgangsverdi og bør etter vår oppfatning holdes utenfor når aksjeandelen i verdipapirfondet skal beregnes.»

Finansdepartementet har ikke i forarbeidene presisert om kontanter skal unntas fra beregningen i alle sammenhenger. Sett i sammenheng med høringsuttalelsen fra Finans Norge, kan det imidlertid synes som om man har hatt behovet for kontanter som en likviditetsreserve i tankene, jf. formuleringen «... alle verdipapirfond må ha kontanter for å løse inn andeler». En slik avgrensning ville innebære at dersom et verdipapirfond har besluttet at en del av investeringsmandatet f.eks. skal være plassering av kontanter i bank for å oppnå bankrente-avkastning, skal dette nødvendigvis ikke holdes utenfor ved beregningen, og i så fall heller kategoriseres som en renteinvestering. Departementet kunne med fordel vært klarere på dette punktet.

Særlig om derivater

Som nevnt ovenfor omfatter fritaksmetoden inntekter fra aksjederivater der underliggende er aksjer mv. som ville vært omfattet av fritaksmetoden dersom investeringen var gjort direkte. Det samme gjelder enkelte aksjeindeksderivater. Ved at

⁹ Jf. Prop. 1 LS (2015–2016), kap. 7.4.4, side 113.

¹⁰ Høringsuttalelse fra Finans Norge, 8. juli 2015.

⁷ Sjablongen ble endret i det endelige forslaget til fordelingen 80/20, fra 90/10 som var det opprinnelige forslaget i høringsnotatet.

⁸ Dette medfører en reell skattesats på 28,75 %.

og har ikke betydning for disposisjoner som finner sted senere, verken i inntektsåret 2016 eller etterfølgende inntektsår. Ved salg av andel i 2016, skal aksjeandelen for salgstidspunktet fastsettes med utgangspunkt i den faktiske andelen pr. 1. januar 2016. Tilsvarende gjelder for utdelinger i 2016.»

Selskapsinvestorer

For selskapsinvestorer vil fritaksmetoden komme til anvendelse på gevinsten, men da slik at den er begrenset til den delen av gevinsten som gjenspeiler andelen av aksjer i fondet. Det vil da være den gjennomsnittlige aksjeandelen i ervervs- og realisasjonsåret som beskrevet ovenfor, som fritaksmetoden vil gjøres gjeldende for. I eksempelet ovenfor vil fritaksmetoden følgelig legges til grunn for 85 % av gevinsten, mens resten vil skattlegges som renteinntekt med en skattesats på 25 %.

Personlige investorer

For personlige andelseiere vil aksjonærmodellen komme til anvendelse, slik at ubenyttet skjerming vil komme til fradrag. Finansdepartementet påpekte i forarbeidene at det prinsipielt mest korrekte ville være om det kun ble innrømmet fradrag for ubenyttet skjerming i den delen av gevinsten som knytter seg til aksjeandelen i fondet. Av forenklingshensyn landet departementet imidlertid på at ubenyttet skjerming skal kunne trekkes fra i hele gevinsten.

I lys av de nye skattesatsene som innføres med virkning for 2016, vil aksjeinntekter og renteinntekter bli skattlagt etter forskjellige satser. Den delen av realisasjonsgevinster som anses som aksjeinntekter, vil skattlegges med 28,75 % (hensyntatt tilleggsfaktoren på 1,15). Renteinntekter vil imidlertid skattlegges med 25 %.

Investeringer i underliggende fond

En særskilt problemstilling knytter seg til i hvilken grad investeringer i underliggende fond, som igjen har investert i aksjer, skal medregnes ved fastsettelsen av aksjeandelen i det norske verdipapirfondet på toppen.

I høringsnotatet foreslo departementet at aksjer i slike underliggende fond kun skulle medregnes i den utstrekning andelen i underfondet oversteg 25 %, og at kun aksjer i ett underliggende ledd skulle tas med. I de vedtatte reglene ble det gjort flere endringer til det opprinnelige høringsforslaget.

Skattlegging av fondet som andelseier

En første problemstilling er hvorledes investeringer i underfond skal behandles ved skattleggingen av selve verdipapirfondet som andelseier. Som beskrevet ovenfor skal skattleggingen av inntekter i verdipapirfond følge de alminnelige skattereglene for selskaper. Dersom verdipapirfondet investerer i andre verdipapirfond, vil bestemmelsene for beskatning av *andelseiere* som beskrevet ovenfor komme til anvendelse på beskatningen av verdipapirfondet som har investert i underfondet. Følgelig må man fastsette forholdet mellom aksjer og andre verdipapirer i underfondet i henhold til reglene som er beskrevet i det foregående når man skal vurdere hvorledes både utdelinger og gevinster skal skattlegges i toppfondet.

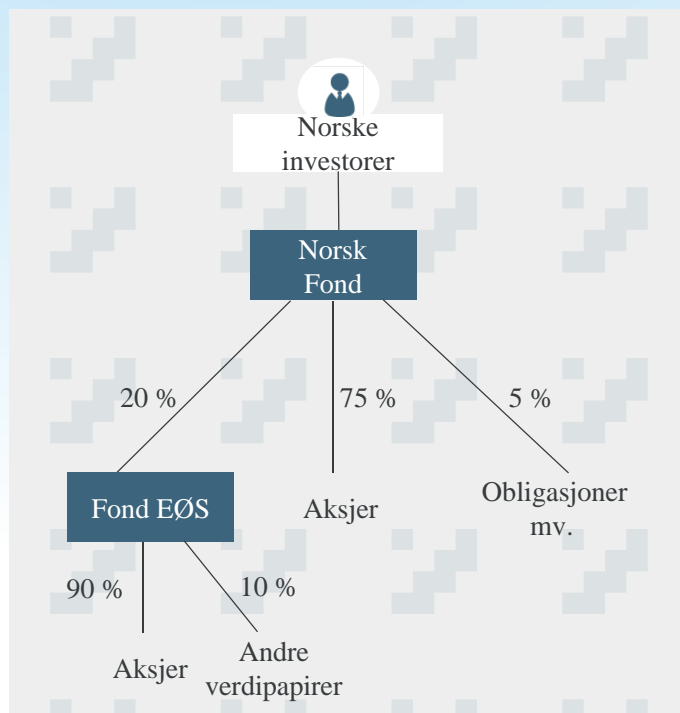
Skattlegging av andelseier ved utdeling og realisasjon/ beregningstekniske forhold

Problemstillingen her er hvorledes sammensetningen mellom aksjer og andre verdipapirer i toppfondet påvirkes av sammenset-

ningen av verdipapirer i underfondet, ved beskatningen av utdelinger og gevinster for andelseierne i toppfondet.

De nye reglene innebærer at den faktiske aksjeandelen i underfondet skal beregnes og legges til andelen aksjer som eierfondet har investert i direkte. Det er heller ingen begrensning når det gjelder hvor mange ledd nedover i kjeden man skal se hen til ved beregningen av aksjeandelen.

Aksjeandelen i underfondet skal medregnes med en forholdsmessig andel. Følgende figur illustrerer regelen:

I dette tilfellet ser vi at toppfondets direkte investeringer i aksjer utgjør 75 %. Videre eier fondet 20 % i et annet fond, som har investert 90 % i aksjer. I og med at aksjeandelen i underfondet skal medregnes med en forholdsmessig del ved fastsettelsen av aksjeandelen i toppfondet, vil den totale aksjeandelen i toppfondet utgjøre 75 % + 18 % (20 % av 90 %) = 93 %. Siden aksjeandelen i dette tilfellet overstiger 80 % (jf. beskrivelsen av sjablonen ovenfor), vil utdelinger fra dette fondet i sin helhet beskattes som aksjeinntekt på andelseierens hender.

Den sjablongmessige løsningen for underfond som ble foreslått i høringsnotatet (dvs. at aksjeandel i underfondet må overstige 25 %, og at man kun tar hensyn til aksjer i ett ledd), er imidlertid gjort gjeldende for situasjonen der fondet ikke selv innberetter sammensetningen mellom aksjer og andre verdipapirer til skatteetaten (se nærmere og rapporterings- og dokumentasjonsplikt nedenfor).

Rapporterings- og dokumentasjonsplikt

Det er det enkelte verdipapirfondet som må innberette fordelingen mellom aksjer og andre verdipapirer i fondet ved årsskiftet til skattemyndighetene.

Dersom fondet ikke overholder rapporteringsplikten, er det andelseier selv som må dokumentere forholdstallet. Dersom tilfredsstillende dokumentasjon for fordelingen ikke fremlegges for

skattemyndighetene, vil utdelinger fra fondet i sin helhet bli skattlagt som renter. Dersom det kun er dokumentasjon for andelen aksjer i underliggende fond som mangler, vil investeringer i slike underliggende fond anses som andre verdipapirer enn aksjer (dvs. rentepapirer).

Som nevnt ovenfor er det videre lagt opp til at i tilfeller ved investeringer i underfond, og der fondet selv ikke innberetter fordelingen mellom aksjer og andre verdipapirer til skatteetaten (dvs. det er overlatt til andelseieren selv å dokumentere fordelingen), skal aksjeandelen i underliggende fond kun regnes med dersom den overstiger 25 prosent. Videre medtas kun aksjer som underliggende fond eier direkte.¹³

Under høringsrunden påpekte flere av høringsinstansene at det var uklart hva som lå i kriteriet «*tilfredsstillende dokumentasjon*», og at departementet burde presisere hva som ligger i dette. I proposisjonen har departementet uttalt at det i samråd med Skattedirektoratet vil utarbeide nærmere retningslinjer på dette punktet.

¹³ Jf. Skatteloven § 10-20, niende ledd, tredje til femte punktum.

Særlig om investeringer i utenlandske fond

Departementet har ikke i særlig grad berørt forhold knyttet til investeringer i utenlandske verdipapirfond.

Det er imidlertid på det rene at reglene også vil komme til anvendelse for beskatningen av utdelinger og realisasjonsgevinster for norske andelseiere som har investert i utenlandske verdipapirfond.

De utenlandske fondene vil som sådanne ikke være gjenstand for norske skatteregler, men de norske reglene vil likevel få en del konsekvenser for norske og tilsvarende utenlandske fond:

For det første er verdipapirfond i en rekke jurisdiksjoner fritatt for skatteplikt, også på renteinntekter. Transaksjoner eller utdelinger fra slike fond vil følgelig ikke ha noen skattekonsekvenser for selve fondet, i motsetning til tilsvarende norske fond.

På grunn av at renteinntekter i stor utstrekning ikke skattlegges i utenlandske, vil *for det andre* heller ikke utenlandske rentefond måtte foreta utdelinger for å oppnå skattenøytralitet slik norske fond må gjøre. Norske rentefond må sågar i enkelte tilfeller dele ut mer enn renteinnt-

tekten for å oppnå skattenøytralitet, hvilket gir utenlandske rentefond et klart konkurransefortrinn sammenlignet med tilsvarende norske fond.

For det tredje vil det kunne bli en utfordring å oppfylle rapporterings- og dokumentasjonsforpliktelsene når det gjelder investeringer i utenlandske fond, da det i stor utstrekning kun vil være norske andelseiere som har behov for informasjon og dokumentasjon knyttet til fondets investeringer fordelt på aksjer og andre verdipapirer på gitte tidspunkter.

Revisjon og Regnskap

Digital
siden
nr. 5
2003

Skatteetatens erstatningsansvar

I tilfeller der vedtak endres til gunst, har forvaltningsloven § 36 og ligningsloven § 9–11 regler om dekning av sakskostnader. For øvrig er det verken i forvaltningsloven eller ligningsloven regler om erstatning for ugyldige vedtak eller andre myndighetsfeil.

Artikkelen er forfattet av:

Seniorskattejurist
Jim Krüger Olsen
Skatt øst, Seksjon for kvalitet og samordning

Hvorfor regler om sakskostnader?

Det hører til sjeldenhetene at forvaltningen gjør seg skyldige i så graverende handlinger at det utløser erstatningsplikt. At et vedtak endres til gunst innebærer som regel ikke at forvaltningen har opptrådt klanderverdig. Reglene om dekning av sakskostnader i forvaltningsloven og ligningsloven var nettopp begrunnet med at forvaltningen som regel ikke hadde opptrådt erstatningsbetingende, og at det derfor var nødvendig med særregler for at

borgeren ikke skulle lide tap når han fikk et vedtak endret til gunst.

Subjektiv skyld som betingelse for erstatning – culpa

Det mest vanlige erstatningsgrunnlaget for forvaltningens feil er arbeidsgiveransvaret etter skadeserstatningsloven § 2–1. Det offentlige vil derfor som arbeidsgiver kunne være objektivt erstatningsansvarlig for sine arbeidstakers skadevoldende handlinger gjennom subjektive feil. Både